

MAUSOLEUL EROILOR DIN SOVEJA

Lelia Pavel

Plecând din Focșani, pe vechiul drum al poștelor, astăzi Drumul European E 85, se ajunge la intersecția de la Tișița unde se desprinde spre nord – vest șoseaua modernizată ce duce spre Panciu. De aici, urmând drumul pe traseul turistic al Văii Șușiței, se ajunge în Soveja. Comuna este situată pe Valea Pârâului Șușița, unde se întâlnesc Munții Vrancei cu Subcarpații de Curbură, la altitudinea de „650 m asupra nivelului Mărei”. În satul Dragosloveni al comunei Soveja „se ridică sobru și masiv în înfățișare, covârșitor prin numărul destinelor care s-au împlinit aici într-o odihnă veșnică, Mausoleul Soveja, mărturia cumplitelor lupte de pe cuprinsul Văii Șușiței”.

În vara anului 1917, Soveja s-a aflat pe una din laturile „Triunghiului de Foc” – Mărăști, Mărășești, Oituz, pe aceste locuri purtându-se una din cele mai crâncene bătălii ale Războiului de Întregire. După bătălia de la Mărășești, frontul s-a stabilit pe Valea Șușiței, armata germană atacând, la data de 28 August 1917, diviziile rusești din zonă reușind să pătrundă între aceste divizii care au fost obligate să se retragă. Intervenția trupelor române, asociate cu rezervele rusești, au oprit înaintarea germană în zona Varnița. „Ziua de 1 septembrie trebuia să fie ziua decisivă a bătăliei” pentru ambele tabere beligerante, zi în care acțiunea războinică se întinsese pe tot frontul Muncelului, teritoriu în care fiecare își fixase zona de luptă. După bătălia disperată pentru cucerirea Dealului Porcului, unul din punctele strategice importante, lupta va continua și în zilele următoare, cu atacuri și contraatacuri locale neîntrerupte. În timpul acestor lupte desfășurate în sectorul Dealul Secuiului și până spre pârâul Zăbrăuțiului, în ziua de 3 septembrie (21 august 1917) a căzut la datorie eroina de la Jiu, Ecaterina Teodoroiu și nu a fost singura, urmată fiind de alți eroi români. Un alt exemplu de eroism în bătălia de aici, de la porțile Moldovei a fost cel al grănicerului Constantin Mușat care, rămânând fără brațul stâng în timpul luptelor din iarna anului 1916, ceruse să nu fie reformat și să lupte ca aruncător de grenade "ca să nu lase țara fără serviciul singurului braț care-i rămăsese teafăr. El a murit la postul de mare cinste, pildă mișcătoare de înțelegere a datoriei către țară, dincolo de marginele fixate și de legile firii și de ale oamenilor". Bătălia din zona Varnița – Muncelu a fost pornită de către armata germană în speranța că va recâștiga pozițiile pierdute în înfrângerea de la Mărășești și Oituz, dar speranța lor „s'a prăbușit Însă În asalturile zadarnice de pe dealul Porcului și bătălia și-a schimbat aspectul. Germanii au trebuit să se țină în defensivă, pentru a rezista asalturilor pe cari Românii, trecuți la ofensivă, le-au dat pe platoul Muncelului".

Astfel, armata germană și-a încheiat operațiunile războinice pe frontul din Moldova, rămânând doar "cu amintirea unei iluzii și a unei decepții. Iar pe hartă, o linie foarte arcuită arată urma unei ruperi de front . . . În care diviziile românești erau orânduite ca un cerc de fier în jurul berbecului ce lovise și spărsese zidul frontului apărat de ruși" , având ca și românii pierderi de vieți omenești.

Recunoștința eternă a românilor pentru acei ostași care au înfruntat cu sfidare moartea, care prin jertfa lor au făcut stăvilă de netrecut în fața armatelor germane, unii dintre ei servind chiar de dincolo de moarte, s-a materializat în ridicarea unui mausoleu în care toți acești eroi și-au găsit locul cuvenit.

Inițiativa a avut-o Comitetul Central al Societății "Mormintele Eroilor căzuți în război" care dorea să construiască "un Mausoleu de onoare cu osuarium în parcul Hotelului dela Soveja și a cărui valoare va fi între 2. 500. 000 și 3. 000. 000 lei formând o podoaabă nu numai pentru Soveja ci și pentru Județul Putna și un punct de pelerinaj unde vor fi depuse rămășițele tuturor Eroilor căzuți pentru întregirea neamului și în acea regiune. Comitetul Central vă roagă prin mine ca să bine voiți a ne ceda porțiunea de teren din dreptul șoselei spre Lepșa și la drum având 40 / 50 m". Adresa trimisă Prefecturii Putna purta data de 20 februarie 1922, ceea ce dovedește că încă din acel an se dorea adunarea tuturor osemintelor celor căzuți în luptele de pe Valea Șușiței în criptele unui mausoleu.

Prefectul răspunde Societății "Mormintele Eroilor" și Inspectoratului Regiunii a II-a că a primit cu plăcere propunerea făcută de a se ridica un mausoleu pe teritoriul din jurul hotelului din Soveja, comunicând că "în baza prezentei adrese Însă Comitetul Central poate face construcția și utiliza terenul necesar de 40 / 50 metri În orice parte a proprietății". Având aviz favorabil pentru terenul necesar construcției, Societății și implicit Comitetului Central al acesteia le reveneau sarcina de a strânge fondurile bănești necesare înălțării mausoleului. În acest sens Societatea a organizat o loterie așa cum reiese dintr-o Adresă primită de Prefectura Putna la 12 aprilie 1922, din partea Ministerului de Interne, în care se aducea la cunoștința acesteia că "Pentru ridicarea unui lăcaș de vecinică odihnă vitejilor cari și-au dat viața, smălțând cu oasele lor munții, văile și codrii din Vrancea, un comitet de inițiativă a hotărât facerea unei loterii, din al cărui produs să se ridice un Mausoleu la Soveja, județul Putna, unde să se adune osemintele vitejilor.

Această loterie fiind aprobată de Minister, avem onoare a vă ruga să permiteți vânzarea билетelor ce se vor emite în curând și să dați tot concursul D-vs la cererea delegaților zisului Comitet".

Pentru plasarea билетelor de loterie s-a apelat atât la concursul Prefecturii cât și la cel al Primăriei Focșani, cărora Ministerul de Interne le-a trimis adrese însoțite de rugămintea de a sprijini acțiunea inițiată de Societatea "Mormintele Eroilor".

La rândul ei, Prefectura a difuzat apelul la preturile și primăriile din subordinea ei cu scopul de a primi de la acestea sprijin pentru vânzarea билетelor de loterie în localitățile județului, așa cum reiese din Adresa din 12 aprilie 1922 primită de administratorul Plasei Vrancea prin care i se solicita „să permită vânzarea билетelor ce se vor emite în curând și să dați tot concursul Dvs. la cererea delegaților zisului comitet".

În data de 2 iunie 1922, Ministerul de Interne, în vederea realizării acestui obiectiv, a înaintat Prefecturii Putna o nouă Adresă ce poartă semnătura ministrului Arthur Văitoianu, în care se dădeau detalii privind costurile билетelor de loterie și suma totală ce era necesară construcției: pentru strângerea fondurilor Ministerul de Interne, a autorizat o loterie cu premii în valoare de 2. 500. 000. Biletetele acestei loterii costă 2 lei unul, iar câștigurile se plătesc

imediat. Pentru atingerea acestui frumos scop, noi credem că întreaga suflare românească trebuie să contribuie cu obolul ei, întru cinstirea celor cari și-au vărsat sângele, pentru a-i pregăti o viață mai bună și demnă de viitor.

Ca atare, vă rugăm D-le Prefect să dați în limitele posibilității, tot concursul Dvs. Comitetului loteriei Soveja, spre a putea plasa biletele sale din timp, astfel ca opera ce și-a propus a face să fie cu un moment mai devreme înfăptuită".

De răspândirea biletelor de loterie prin țară s-a ocupat directorul ziarului "Curentul Artelor" așa cum se desprinde informația din Telegrama Ministerului de Interne către prefectul județului: ". . . vă rugăm să dați același concurs D-lui N. Iamasescu directorul Ziarului Corentul Artelor însărcinat de comitetul Soveja cu plasarea biletelor prin țară".

La apelul Ministerului de Interne de a se sprijini loteria Soveja au răspuns favorabil unele cercuri și comitete din țară. Printre acestea se numără comitetele și cercurile dobrogene care au avut în atenția lor strângerea de fonduri în vederea ridicării unor monumente în diferite localități din țară, printre care și Soveja. Astfel ". . . se sprijină, prin contribuții bănești înălțarea mausoleului eroilor Primului Război Mondial care au luptat pe Valea Putnei, edificat în comuna Soveja din același județ".

La 7 iulie 1923, Comitetul de inițiativă pentru Mausoleul Eroilor necunoscuți "Soveja" adresa prefectului rugămintea de a organiza o manifestare de amploare pentru punerea pietrei fundamentale a mausoleului:

„Domnule Prefect,

Comitetul de inițiativă pentru ridicarea Mausoleului de la Soveja, în urma dorinței exprimate de Dl. General Văitoianu Ministru de Interne a hotărât ca întrunirea din zilele cuprinse între 22 - 28 iulie a.c. să pună piatra fundamentală la acest Mausoleu.

În vederea aceasta și cum cred că Prefectura dorește să dea o extindere mai mare acestei solemnități, cu onoare vă încunoștiințez despre aceasta și vă rog a se comunica dispozițiile Domniei Voastre în această privință.

Părerea noastră ar fi ca această solemnitate să se facă la 28 iulie a. c."

În continuarea Adresei se solicita sprijinul Prefecturii pentru a da o amploare mai mare acestei acțiuni, precum și ajutorul în privința transportului populației care trebuia să participe la solemnitate: "În cazul În care Prefectura socotește nemerit a da o mai mare dezvoltare acestei solemnități, dispozițiile de transport dela Mărășești la Soveja și retur, precum și chestiunea privitoare la masă, va trebui să se facă numai prin Domnia Voastră, iar comitetul de inițiativă să aducă numai pe acei membri dintre membri săi care doresc să ia parte. Îmi permit să adaug că P. S. S. Episcopul de Roman ar trebui să ia parte".

Pergamentul care trebuia îngropat la temelia edificiului a fost întocmit de către generalul Arthur Văitoianu și în el s-a specificat istoricul, precum și sub care episcop, care guvern, care prefect și care primar s-a pus piatra fundamentală.

Prefectul se conformează și trimite episcopului de Roman o invitație la această manifestare: "Sâmbătă 29 iulie se pune piatra fundamentală a Mausoleului Soveja în prezența ministrului Văitoianu.

Rugăm stăruitor viniți și apoi continuați inspecția în Vrancea fiind timpul cel mai favorabil mai târziu lipsind locuitorii de acasă.

Rugăm răspundeți imediat". Se revine cu o telegramă în care se anunța Episcopia că data acțiunii s-a stabilit pentru ziua de duminică și nu sâmbătă cum se comunicase în Adresă.

Din anumite motive, solemnitatea punerii pietrei fundamentale nu s-a putut ține în ziua stabilită, de 29 iulie 1923, ca fiind amânată pentru altă dată. În acest caz invitații au fost anunțați de schimbarea datei, astfel s-au trimis adrese Episcopului Triteanu al Romanului și colonelului I. Manolescu cu mențiunea că: "Din cauze de forță majoră se amână și solemnitatea mausoleului Soveja de la 29 iulie pentru altă dată".

Manifestarea a fost amânată până la 27 septembrie 1923 așa cum reiese din Adresa prefectului către Ministrul de Interne, care pe această cale era invitat să ia parte la manifestare, alăturat înaintându-i-se un program: „Domnule Ministru,

Avem onoare, a vă face cunoscut că pentru Joi 27 septembrie a. c. a fixat a se face solemnitatea punerii pietrei ctoriale a Mausoleului de la Soveja acest județ, cu serviciu religios oficial de P. S. S. Episcopul Romanului, și vă rog să bine voiți a onora cu înalta Dv prezență această Serbare”.

La 20 septembrie 1923, Prefectura județului a trimis o invitație generală către toate oficialitățile județului prin care erau anunțate că: „Joi 27 septembrie a. c. având loc la Soveja în județul Putna solemnitatea punerii pietrei ctoriale a Mausoleului eroilor neamului cu serviciu religios oficial de P. S. S. Episcopul Romanului și asistența D-lui Ministru de Interne vă rugăm să binevoiți a lua parte la această serbare.

Pentru transportul invitaților sunt luate următoarele pozițiuni:

În gara Mărășești toți invitații din diferite direcțiuni sosesc cu trenurile din noaptea de 26 - 27 septembrie unde se așteaptă formarea trenului Societății Tișița.

Trenul Societății Tișița pleacă din Mărășești spre Soveja la ora 4 d. h. În acest tren se îmbarcă invitații. Sosirea la Soveja va fi la ora 10 d. iar slujba religioasă are loc la ora 11 după care urmează dejunul.

Trenul Societății Tișița așteaptă În gara Mărășești la ora 7 (19)".

Au mai primit invitații de participare la această manifestare comandantul Garnizoanei din Focșani și colonelul Manolescu.

La data de 22 septembrie 1923, prefectul primește o telegramă de la secretarul Ministerului de Interne prin care era rugat să-l anunțe și să-l invite pe deputatul Nicolae Chirculescu la inaugurarea monumentului și totodată să-l informeze și despre participarea ministrului la acest eveniment.

Președintele Comisiei Interimare a Primăriei Orașului Odobești "împreună cu câți mai mulți fruntași din comună . . ." erau rugați să participe la acest eveniment. În adresă se mai făcea precizarea că "invitații și persoanele oficiale sosesc la Soveja la ora 10 dimineața cu trenul de Tișița, iar ceremonia religioasă are loc pe platoul mausoleului la ora 11 dimineața unde vă rog să vă aflați și Dv. cu delegații comisiei Dv. îmbrăcați în haine de sărbătoare".

Despre evenimentul programat pentru 27 septembrie 1923 a fost informat și primarul

comunei Soveja, care în data de 23 septembrie a primit o Adresă din partea prefectului județului Putna în care se spunea că la eveniment vor participa: „Prea Sfinția sa Episcopul Romanului Lucian Triteanu împreună cu D-1 General Văitoianu Ministru de Interne venind cu automobilul. Tot la aceeași oră trebuie să sosească la Gara Soveja venind cu trenul Tișița aproximativ 70 - 80 persoane din Focșani, București și Moldova invitate pentru această solemnitate.

Pentru primirea acestor persoane și pentru desăvârșirea serbării veți lua următoarele dispozițiuni: veți face bogate arcuri de verdeață la intrarea în sat, în sat și la capătul șoselei care merge la hotel cerându-se În acest scop concursul D-lor Subinspector silvic Belinschi și șeful de post.

În gară se vor afla pentru transportul din gară la platou a invitaților și muzicei 20 de trăsură și căruțe prin îngrijirea primarului Sovejei.

De către fiecare comună în ce-i privesc se vor lua măsuri pentru îndreptarea șoselelor și a vadurilor pe Șușița pentru a se putea trece cu automobilul sau trăsură.

Sosirea fiind la ora 10 d. se va transporta de la gară la Mausoleu persoanele sosite Împreună cu muzica cu 29 de căruțe și trăsură ce vor sosi la gară prin Îngrijirea primarului comunei Soveja.

La ora 11 d. va avea loc Te Deumul la monument.

La ora 12 se va servi masa care va fi de două categorii – o masă pentru 70 - 80 persoane servită pe platou unde se va amenaja masa și umbrare, de către D-l Iancevschi restaurantul de la Tișița.

A doua . . . se va servi prin îngrijirea Primarului Comunei Soveja la sătenii care vor veni din Vrancea și din alte localități pentru această serbare".

S-a avut în vedere și transportul invitaților de la Mărășești la Soveja. În acest sens, prefectul a apelat, printr-o Adresă, din 24 septembrie 1923, la directorul Societății de la Tișița cu rugămintea de a face " . . . un tren special al Societății Dvs. care va fi împodobit cu verdeață", tren care trebuia să fie gata pregătit pentru ora 4, a vându-se în vedere că invitații trebuiau să fie la Soveja la ora 10, când începea ceremonia. De asemenea, directorul Societății trebuia să asigure o gustare la Varnița. Același tren trebuia să preia invitații pentru a-i înapoia la Mărășești.

Pentru buna desfășurare a manifestării s-a întocmit un Program cu desfășurarea ceremoniei pe ore: "Cu trenurile de noapte sosesc din toate direcțiile la Mărășești invitații.

Trenul Societății Tișița format special pentru a transporta invitații sosește în gara Mărășești din timp ca să plece spre Soveja la ora 4 d.

La Fabrica Tișița va fi o oprire și se va lua o mică gustare.

Sosirea la Soveja va fi la ora 10.

De la gara Soveja invitații se vor transporta pe platoul mausoleului cu trăsură și căruțe din localitate.

Serviciul religios are loc la ar 11 după care se va lua dejunul pe platoul hotelului.

Trenul Tișița așteaptă în gara Soveja înapoierea tuturor invitaților cu plecare din Soveja 1 ½ / 13 ½ și cu sosire în gara Focșani Ora 7 (19).

Automobilul Județului va merge direct la Soveja cu Dl. Ministru Văitoianu și P. S. S.

Episcopul”.

Opera arhitectului George Cristinel construcția Mausoleului, a cărei piatră fundamentală a fost pusă din inițiativa Societății " Văduvele de Război" și "Cultul Eroilor" în anul 1923, a durat până în anul 1928 când s-au acoperit nișele cu plăcile de marmură cu numele eroilor și a fost inaugurat în anul 1929.

Într-o Adresă din 4 decembrie 1936, Prefectura Putna raporta că pe teritoriul comunei Soveja se află un Mausoleu în care au fost așezate osemintele celor căzuți pe aceste locuri în luptele din vara anului 1917.

Mausoleul a devenit și un loc de pelerinaj și venerație atât pentru locuitorii comunei și ai județului, cât și pentru cei din alte localități ale țării. Aici se organizau comemorări ale eroilor așa cum s-a întâmplat în anul 1938, cu ocazia celor 22 de ani ce s-au scurs de la bătăliile desfășurate pe Valea Șușiței în anul 1917. Protoieria Vrancei "în unire cu cercurile pastorale: Mărăști, Vidra și Tulnici au organizat comemorarea vitejilor căzuți în lupte prin servicii religioase la mausoleul eroilor din comuna Soveja". Prin Fonograma din 12 august 1938, a fost delegat să participe la această comemorare, în numele prefectului județului, pretorul Plasei Vrancea.

„Arhitecți și constructori, specialiști din București, după o minuțioasă cercetare a satului cu pozițiile lui peisagiste, au dat dovadă în alegerea amplasamentului, și de pricepere și de desăvârșit simț artistic. Înlăturând ideea de a construi mausoleul proiectat în ograda mănăstirii sau în mijlocul satului, la Izvorul lui Bucur sub Răchitașul sau pe Dealul Mănăstirii, ei au hotărât construirea acestui monument la intrarea în parcul stațiunii tăind în taluzul începutului de pantă, pe unde exista o cărare. Așa cum se vede și astăzi, mausoleul formează prin arhitectura sa, prin semnificația simbolică a fațadei majestuoase a intrării în stațiune, dându-i un aer de gravitate și măreție ", nota în monografia sa fostul prefect al județului Putna, Vasile Țiroiu.

Astfel, Mausoleul Eroilor a fost ridicat pe înălțimea aflată la 200 de metri de Cimitirul German.

Accesul către intrarea principală se face din șoseaua ce urcă spre stațiunea Soveja, pe un șir de trepte din piatră cu o deschidere amplă. Treptele se desfășoară pe patru terase succesive și pornesc de la un peron semicircular în centrul căruia este amplasat un vas ornamental, de mari dimensiuni . De o parte și alta "două tunuri, trofee din luptele glorioase de la Mărășești străjuiesc fixate pentru totdeauna pe soc/urile lor din piatră de Kliva, adusă din muntele Macradu din apropiere". Despre cele două tunuri se face referire în Adresa primită de către Prefectura Putna, la 31 mai 1935, prin care se cerea "trimiterea unui tabel cu toate tunurile existente ca ornament la <<Monumentele eroilor> > în comunele și orașele aceluia județ" la Arsenalul și Depozitul de Armament din Târgoviște. La data de 9 iulie 1935, Prefectura înaintează tabelul respectiv în care se dădeau detalii referitoare la tunurile de la Soveja care erau: "Tunuri de câmp, calibru 49 și 62 trimise în anul 1934", (câtiva ani mai târziu de la finalizarea construcției - 1929).

Mausoleul se înfățișează ca o cetate din piatră, cu planul în formă de cruce și acoperișul conceput ca o cupolă. La construcția lui s-au folosit piatra și marmura. Suprafața construită este de 550 metri pătrați. Accesul în interior se face prin ușa din fier montată într-un ancadrament din

piatră rotunjit la partea superioară. În interior se află criptele în care au fost reînnumați 528 de români, ruși, germani, austrieci și unguri. În fața criptelor s-au montat plăci de marmură pe care s-au inscripționat numele celor înnumați. Osuarul adăpostește osemintele a 1.612 ostași neidentificați. Numărul militarilor germani comemorați este de 279, înnumați în anul 1917.

Deasupra intrării se înalță un fronton din piatră a cărui inscripție săpată în marmură ne amintește că: „Aici odihnesc ostașii căzuți pe aceste plaiuri în războiul 1916 - 1919”.

Pe frontonul de pe latura estică, înalțat de o cruce din piatră, pe care s-a montat o placă albă de marmură citim inscripția:

"Ostași ce-ați căzut pentru țară,
Viteji ai credinței, soldați
Ori unde 'n morminte voi stați
Vă fie țărâna ușoară !".

Pe latura vestică, tot pe o placă de marmură amplasată pe fronton, pe care s-au săpat versurile:

"Cei ce căzut-au pentru țară
Pe lanul câmpului bogat
Jertfind o ' ntreagă primăvară
Nu au murit ci-au înviat ! "

Zona de protecție este înconjurată de un zid construit din piatră de râu. Incinta adăpostește și clădirea muzeului în care au fost expuse mărturiile ale anilor de glorie ale armatei române (documente originale, fotografii cu aspecte din luptele purtate pe aceste locuri, hărți, arme din Primul Război Mondial, brevete și medalii primite de ostașii români pentru faptele de eroism de care au dat dovadă în timpul bătăliilor din vara anului 1917). Clădirea Muzeului a avut de suferit în urma unui incendiu din anul 1936, ceea ce a necesitat lucrări de reparații.

Monumentul a intrat în ample lucrări de reparații în cadrul Proiectului "Drumul de glorie al armatei române în Primul Război Mondial" (finanțat cu fonduri europene), prin care s-a urmărit restaurarea, consolidarea, reabilitarea și introducerea într-un circuit turistic a Mausoleelor de la Focșani, Mărășești, Mărăști și Soveja.

În anul 2012 s-au finalizat lucrările de restaurare la clădirea Muzeului, continuând cele ale Mausoleului.

Mausoleul și Muzeul din Soveja, „Acele două așezăminte îi dau un prestigiu, îi dau măreție și deșteaptă în sufletele fiecărui vizitator al Sovejei, un sentiment de serioasă și profundă înălțare morală”.